

2011./39. szám szeptember 29.

Bánfi Tamás és Kürthy Gábor: egy kulcs helyett egyszerűség és átláthatóság!

A hatékony adórendszerrel

Az adórendszer bármelyik elemét önmagában lehet minősíteni, de nincs értelme. Akár egyetértő és támogató, akár egyet nem értő és elutasító ugyanis a vélekedés, a magyarázat minden egyes esetben nem általában támogató és elutasító, hanem a konkrét adórendszer egészére egy adott országban és egy adott időszakban lehet érvényes.

Ha nem támogatjuk az egykulcsos SZJA-t (és nem támogatjuk!), akkor azt a mai magyar adórendszer egésze és a jelenlegi magyar gazdasági és társadalmi feltételek alapján gondoljuk így.

Az adórendszer lehet egyszerű, bonyolultabb és még bonyolultabb, (lásd: Kürthy Gábor: Az egyszerű adórendszer. Megjelent: Adózó munkaadók és adózó munkavállalók a korrupciómentes gazdaságban. Tanulmánykötet, 2011. szerk.: Bánfi Tamás.) Egyetértünk és támogatjuk az egyszerűt abban az értelemben, hogy a konkrét gazdasági és társadalmi feltételek mellett az adórendszer a lehető legegyszerűbb legyen. Minél egyszerűbb, annál áttekinthetőbb, számon kérhetőbb és „olcsóbb”.

A VÁLLALKOZÓI DILEMMA

A mai magyar adórendszer a legbonyolultabbak közé sorolható. A magyar vállalkozás – legyen nagy vagy kicsi – tulajdonosa és vezetője rálat a magyar adórendszer egészére. Befizeti (pontosabban befizeti és visszaigényli) az ÁFA-t, a maradék jövedelemből személyi jellegű és tulajdonosi kifizetéseket képez. Fizet járulékot, munkáltatói és munkavállalói, egészségügyi- és nyugdíjjárulékot egyaránt, befizeti a munkavállalók SZJA előlegét. Másik oldalról fizet iparűzési adót, társasági adót, a tőkejellegű kifizetések után kamat- és osztalékadót. Ha cégautót használ és reprezentatív költségei is vannak, akkor jövedéki adót is fizet.

Az adóbefizetések rendszere több ponton elágazik, amiből kiemelendő a bér- és a tőkejövedelmek szétválasztása. A magyar vállalkozó örök dilemmája, hogy a jövedelmét munka- vagy tőkeágon vegye-e ki a vállalkozásból. Egyik oldalon figyelembe kell venni a járulék- és SZJA kulcsokat, és kiderül, 100 forint (szuper)bruttó jövedelemből kivethet 40-45 Ft-ot. Másik ágon figyelembe kell venni a társasági adót és az osztalékadót, és 100 Ft jövedelemből kivethet 55-60 Ft-ot. Vajon melyiket fogja választani?

A korábban felsorolt járulék- és adónemek sokfélesége „csak” technikai bonyolultságot kölcsönöz a rendszernek. A nagyobb baj, hogy az adórendszer belső összhangjának hiánya adóoptimalizálásra ad lehetőséget. Ez legális, és az országban foglalkoztatott adótanácsadók nagy száma jelzi, hogy ezért sok pénz érdemes kifizetni. Az adótanácsadó feladata az adórendszeren belül a helyes út megtalálása, amelyen keresztül a keletkezett jövedelmet végiggörgetve a legnagyobb adózott összeg kapható. Ebből még lejön az adótanácsadó díja, de még így is jól jár a vállalkozó.

HAMIS ÉRVELÉS

A legegyszerűbb adórendszer, ami egyfajta viszonyítási pontnak tekinthető, a következőképpen írható le. Az adófunkciók közül elsődleges a fedezeti funkció, az a cél, hogy a beszedett adók fedezzék az államháztartás kiadási szükségleteit, ennek eléréséhez az elemi adófajták elegendőek. Ha például azt mondjuk, hogy az állami kiadások a GDP 50 százalékát teszik ki, akkor a szükséges bevétel megoldható egy 100 százalékos hozzáadottérték-adó bevezetésével vagy 50 százalékos jövedelemadóval. Nevezük ezt a két adórendszert a legegyszerűbb adórendszereknek.

A legegyszerűbb adórendszerek koncepciójából következik, hogy hamis a következő érvelés: „A jövedelmek adóztatása után beszedett adó (pl. fogyasztási adó) igazságtalan, mert az adózó már adózott előtte.” A helyes érvelés: „A jövedelmek adóztatása után azért van szükség adószedésre, mert a jövedelemadó nem volt elég magas.”

Továbbgondolva elképzelhető az is, hogy sem a hozzáadott érték után, sem a jövedelmek után nem kell adót fizetni, csupán a végső felhasználás (fogyasztás) után. Nem lehet azonban tisztán fogyasztási adóra támaszkodó legegyszerűbb adórendszert létrehozni, mert a fogyasztási és a beruházási javak nem mindig különíthetők el egymástól, így nehéz lenne a megfelelő fogyasztásiadó-kulcsot kiszámolni.

Ennek következménye kettős:

- a fogyasztásiadó-fajtákat specifikálni kell, azaz pontosan körülírni, mely termék fogyasztását milyen mértékben adóztatják meg;
- a fogyasztási adóknál gyakran a befolyásolási funkciót hangsúlyozzák.

A gyakorlatban elsősorban olyan termékekre vetnek ki fogyasztási adót, ahol jól hangzik az érvelés, hogy az adóztatással a fogyasztástól akarja eltéríteni az adóztató a fogyasztót. Ilyenek a szeszes italok, az üzemanyagok és a dohánytermékek (az ABC csoport: Alkohol + Benzin + Cigaretta). A jól hangzó érvelés mögötti közgazdasági tartalom inkább az, hogy ezeknek a termékeknek a kereslete ár rugalmatlan, így fogyasztásuk adóztatásából biztos bevételre lehet számítani. A más befolyásolási, sokkal inkább a fedezeti funkció lebeg az adóztató szeme előtt!

Belátható, a legegyszerűbb adórendszer létrehozható az elemi adófajtákból. Miért nincs akkor legegyszerűbb adórendszer?

Válaszok:

- Nincs zárt gazdaság, az adórendszer nemzetközi környezetben működik, az országok között adóverseny van. Legegyszerűbb adórendszer bevezetése valamelyik adókulcs drasztikus emelését, a többi nullára redukálását jelentené. Ha a munkaadók és a munkavállalók, a fogyasztók és a megtakarítók ügyesek, akkor a magas adókulcsot egy másik ország adórendszere segítségével kikérülik.

- Az adóztató figyelembe vesz méltányossági szempontokat, ami kizárja az egységes adókulcs lehetőségét. Más szóval, az állam érvényesíti redistribúciós funkcióját az adórendszeren keresztül.

- Az adóztató intertemporális (adóévek közötti) elosztást akar megvalósítani. Más szóval, az állam érvényesíti stabilizációs funkcióját az adórendszeren keresztül.

TOVÁBBI AKADÁLYOK

A túlzott egyszerűsítésnek itt és most további akadályai vannak. A magyar államháztartás részeként az önkormányzati rendszer a bevételeit többek között helyi adók kivételével szerzi meg, emiatt a gyakorlatban olyan adónemek is léteznek, amelyek csak a fentitől elkülönült, ahhoz nehezen illeszthető struktúrában kezelhetők. Természetesen az önkormányzati finanszírozás teljes egészében központi kivetett adókból is megoldható lenne. Figyelembe kell venni továbbá, hogy bizonyos adónemeknél vagy azért, mert a verseny, vagy azért, mert az EU adóharmonizációs törekvései szorítanak rá, nem lehet tetszőleges kulcsokat alkalmazni (ÁFA és társasági adó).

Az adóztatásnál is egyre inkább fölértékelődnek a környezet- és egészségvédelmi célok. A környezeti adók és a jövedéki adók, bár a rendszert bonyolítják, a gyakorlatban nem kerülhetők meg. Ráadásul, utóbbiak a költségvetés biztos bevételi forrását jelentik, mert merev keresletű termékek fogyasztását adóztatják, és az adót csak illegális úton, például csempészéssel lehet kikérülni. Az egykulcsos személyi jövedelemadó tehát csak része az egyszerű adórendszernek, de nem maga az egyszerű adórendszer. A magyarországi bevezetését követő nemzettség nem az egyszerűsítés irányába történő elmozdulásnak szült, hanem annak a perverz jövedelem-újraelosztásnak, amit az adórendszer megváltoztatása okozott. Hangsúlyozva: nem a 16 százalékos kulcs valósítja meg a méltányosságnak ellentmondó újraelosztást, hanem a progresszív rendszerről való áttérés az egykulcsosra (ami a jelenleg még érvényben lévő adójávitás és a családi adókedvezmény miatt

valójában nem is egykulcsos), úgy, hogy közben az elsődleges jövedelemelosztás a legcsekélyebb mértékben sem változott. Ezért a korábbi állapothoz képest az alacsony jövedelműek jövedelme csökkent, míg a magas keresetűeké emelkedett.

Az adórendszer elmúlt időszakban megvalósított áthangolása mögött gazdaságpolitikai cél húzódik meg, jelesen a munkahelyteremtés. A célkitűzés indokolt, de az alkalmazott eszköz hatékonysága gyenge. Az állam gazdasági stabilizációs célját az egyszerű, az átlátható és a kiszámítható adórendszer szolgálhatja a legjobban, a munkahelyteremtést pedig egy hosszú távú gazdaságpolitikai, szociálpolitikai és szakképzési stratégia. A mélyebb szintű beavatkozások a kiadási oldalon, a nagy elosztórendszerek reformjain keresztül valósíthatóak csak meg, amit bevételi oldalon az adózók körének kiszélesítésével az adótömeg növelése támogathat.

A szerzők a Budapesti Corvinus Egyetem pénzügy tanszékének vezetője, illetve adjunktusa